

Michael Foertsch Carl Lembke

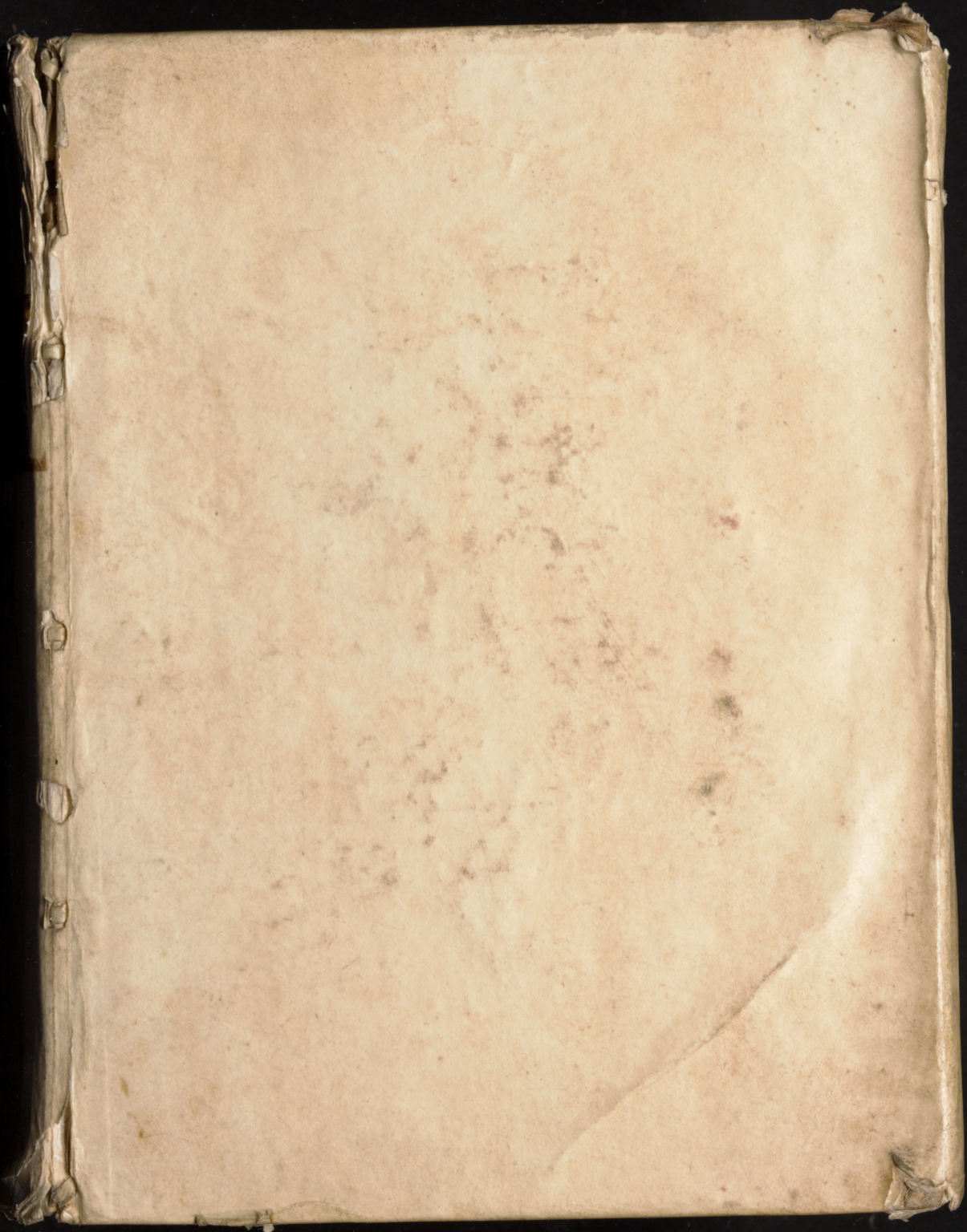
Meditatio De Origine Scripturae Sacrae, Prout Ea Lumini Naturae Conveniens Est, Ubi Huetii Inprimis Et Conringii Sententiae, De VI Argumentorum, Hic Instituendorum, Expenduntur : Loco Disputationis Ordinariae, In Ingressu Professionis Publicae, Ex Officio Habendae

Durlaci: Müller, 1684

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn787861782>

Druck Freier Zugang

In Tomo hoc XXXVII. Sunt

1. Jo. Schmid de Peccato. ad 1 Jo. III, 4.
2. — De libero Arbitrio. Jo. VIII, 36.
3. Seb. Schmid de script. S. ad 2 Pet. I, 19. 20. 21.
4. D. Damhaueri Aethera Sancta sui vindicp.
5. Jo. Faust p. tr. de oratione divina ad Act. XVII, 28.
6. D. Georgij Heberlini fascic. Myrtha. Cant. I, 13.
7. Andreas Vivinius ad Psalmum II.
8. Jo. Schmid de Vita Aeterna.
9. Christiani Deeg. Manipulus Theſiu Prachtam Sub B.
Sulgemamo propofitaru.
10. D. Martin Gejeri conformitas Iudaeo Paſſiva in
Divina de Deo Angelic & Homine.
11. Chriſtoph Laur. Scheelfuhrer p. tr. de Atheiſmo.
12. Jo. Andr. Quenstedt de Perſequentione Aeneid.
13. Gabrielis Wedderkopff de Atheiſmo Poeniaroru.
14. Michael Foeuffek de Leonum naturalium Origine
15. — De ordine ſcript. S. prout ea ſum. Nat. conce.
mens de 8.
16. & Jo. Fecht de Iudice Controverſiarum.
16. a. — De Trinitate
16. b. — De Antichriſto
17. — De Invocatione Sanctoru
18. — De Luvatione.
19. — De Communione Sub utraq

18.
6.
18.
16.
30.

20. D. Go. Festo de Aspa.
 21. —. De sacramentis.
 21. —. De vocatione Ministrorum Ecclesie.
 22. —. De Celibatu eorundem.
 23. —. De Peccato.
 24. Hoornbeef de Theologia Praxi.
 25. —. Pars postenor.
 26. —. de Tentatione Dei.
 27. —. De Autoritate N. Test.
 28. —. De Pietate.
 29. —. De Devotione.
 30. —. De Meditatione Sacra.
 31 } —. De Studio verbi divini.
 32 } —.
 33. —. De sensu divinae gratiae.
 34. —. De Fiducia in Deo.
 35. —. De Gaudio Spirituali.
 36. —. De Zelo.
 37. —. De Christo.
 38. —. De Ascensione Christi.
 39. —. De gloria Christi celesti.
 40. —. De Spiritu S.
 41 } —. De Providentia.
 42 }

42 }
 43 }
 44 }
 44 }
 45 }
 46 }
 47 }
 48 }
 49 }
 50 }
 51 }
 52 }
 53 }
 54 }
 55 }
 56 }
 57 }
 58 }
 59 }
 60 }
 61 }
 62 }
 63 }
 64 }

42. } Floornbeek de Predestinationes.
 43. }
 44. }
 44. b. —. De Sabbatho.
 45. —. De Ministerii acceptiones.
 46. —. De Examine Ministrorum.
 47. —. De eorum Officio.
 48. }
 49. }
 50. } —. De Ecclésiasticorum Vita.
 51. }
 52. }
 53. —. De Fœdere Ecclésiastico.
 54. —. De Mundo.
 55. —. Ad Matts. xxiii, 37. —
 56. —. —. xl, 20. 21.
 57. Jos. Cocceji de divinitate Script.
 58. } —. de Perfectione Script.
 59. }
 60. } —. de Fœdere gratiæ et Vet. ac N. T.
 61. }
 62. } —. de eo quod Ille est.
 63. }
 64. —. De statu Humilitationis Christi.

65. Jo. Coaeji de Regeneratione et Resurrectione.
 66. ———. De Oblatione Christi.
 67. Wetstenij. De unione Personali in Christo Forma,
 sine Effectu. etc.
 68. — Lucia Gernleri de Forma unione Personali
 in Christo.
 69. ———. De Primatatu Dei.
 70. ———. De Secuto in Spiritum S.
 71. Wetstenij de Prædico. Bonorum et malorum.
 72. Gns et Collegam Syllabus Controversiarum

V.

MEDITATIO
DE
ORIGINE SCRIPTU-
RÆ SACRÆ,

PROUT EA LUMINI NATURÆ CONVENIENS EST,

HBI
HUETII INPRIMIS ET CONRINGII
SENTENTIAE, DE VI ARGUMENTORUM, HIC IN-
STITUENDORUM, EXPENDUNTUR:

LOCO DISPUTATIONIS ORDINARIAE,
IN INGRESSU PROFESSIONIS PUBLICÆ,
EX OFFICIO HABENDÆ,

P R Æ S I D E

MICHAELE FÖRTSCHIO,
S.S. THEOL. LIC. SERENISS. PRINC. FRIDERICO
MAGNO, MARCH. BAD. A CONCIONIBUS AULI-
CIS, INQUE ILLUSTR. GYMNASIO THEOL.
PROF. ORDIN.

R E S P O N D E N T E
CAROLO LEMBKENIO, DURLAC.
PROPOSITA

AD D. 31. Jan. FEBRUAR. M DC LXXXIV.

DURLACI,
TYPIS MARTINI MÜLLERI.

42.
44.
43.
2.
10.
18.
16.
20.
21.
22.
23.
24.
25.
26.
27.
28.
29.
30.
31.
32.
33.
34.
35.
36.
37.
38.
39.
40.
41.

21
SERENISSIMO.
PRINCIPI.
CAROLO. WILHELMO.
MARCHIONI. BADENSI. ET. HACHBERGENSI.
LANDGRAVIO. SAUSENBERGENSI.
COMITI. SPONHEIMENSI. ET. EBERSTEINENSI.
DYNASTÆ. ROETELENSI. BADENWILENSI.
LAHRENSI. ET. MAHLBERGENSI.

FRIDERICI. MAGNI.
PATRIÆ. PATRIS. OPTIMI. MAXIMI.
FILIO. PRIMOGENITO.
MAXIMORUM. ORBIS. HEROUM.
ANTIQUISSIMÆ. PROSAPIÆ. PRINCIPUM.
AVITARUM. PRÆCIPUE. VIRTUTUM.

ET.
PATERNARUM. PROVINCIARUM.
HÆREDI.
IN. GERMANIÆ. GLORIAM.

ET.
PATRIÆ. SPEM. NATO. FACTOQUE.

DOMINO. SUO. CLEMENTISSIMO.

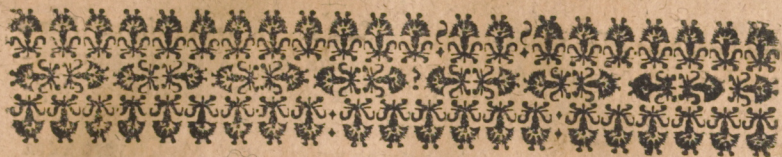
*Itas studiorum suorum primitias,
cumque illis,*

*se, suaque studia & obsequia
devovet & consecrat*

SERENITATI EJUS à primis Studiis,
atque

æternum subjectissimus Cliens.

CAROLUS LEMBKE, Resp.

DE SCRIPTURAE S. ORIGINE

prout ea Lumini Naturæ conveniens est.

I.

Coeperat Benignissimum NUMEN Genus humanum in iis, quæ creditu ipsi factive erant necessaria, instruere, partim afflatu quodam instinctive interno, partim verò alloquio: quò semel instituti mortales, Doctrinam salutiferam ad posteros sermone facile propagaverunt. Nam & DEUS, vel assumpto corpore, vel ablegato Angelo, antiqua monita erga sanctam dilectamque sibi gentem subinde confirmavit illustravitque amplius, & provector ætas, qua isthoc ævo gaudebant homines, continuandæ oretenus sanctæ Doctrinæ mirificè profuit. Atque sic inde ab ortu Mundi usque ad Mosen per bis mille & quadringentos annos isto modo Sancta Doctrina tradita est. Nam quæ curiosissimus *Kircherus*, in *Obelisco Pamphilio*, & ex ipso vir Doctissimus *Joh. Joach. Maderus*, in *Disert. de Scriptis & Bibliothecis Antediluvianis* referunt de Scriptis Adami, nequaquam firmo ac idoneo nituntur testimonio: quemadmodum nec illa, quæ de *Sethi*, *Enosi* ac *Enochi* Scriptis apud *Maderum* proponuntur, utpote quæ potius ad exornandum argumentum instruendasque Bibliothecas ante diluvium, speciosius, quam ad demonstrandam veritatem adduxisse virum, naturæ Fidei Historicæ aliàs peritissimum credibile est, quanquam non omni probabilitate rationes istæ destituantur. Uti nec illæ, quæ apud alios, qui in literaturæ originem sollicitius inquisiverunt, reperiuntur, quam in rem videndus omninò est Vir doctissimus *Thomas Bangius* in *tr.* quem inscribit: *Cælum orientis & prisici Mundi*: qui tamen & ipse non immeritò, Mosen primum libros evulgasse, cum aliis sentit: idem qui l. c. monumenta antediluviana ut & postdiluviana ante Mosen

A haud

lib. 1. c. 3.
in integro.

X. 3.
XVIII,
37.
IV. 5.
seqq.

haud genuina esse, prolixè docet. Sed & Vir πολυμαθὴς τὸ Πέτρον
Lambecius in *Prodromo suo Historiae literariae* omnia scripta antedilu-
viana, quæ vel olim jactavere, vel adhuc dum circumferuntur, sup-
posititia esse, solidè ostendit, quæ autem ab hæreticis pridem sunt pro-
lata, passim à criticis aliis percensentur ac rejiciuntur. Mosen verò sacra-
dogmata primùm scriptis consignasse, neque ex aliis hominum mo-
numentis illa hausisse, veteris jam Ecclesiæ Doctores nonnulli opero-
sius demonstravere, nominatim Eusebius in aureo opere de *Præparā-
tione Evangelica*, Augustinus in πολιτιστικῆ de Civitate DEI, Elegan-
tissimus Lactantius in *Institutionibus divinis*, & alii.

II.

Nimirum, ubi terminus vitæ mortalium constrictior erat, ac fi-
delium cœtus passim per orbem se diffundebar; convenientior haud
dubie ratio transmittendæ ad posteros Doctrinæ Sanctæ erant *litera*,
utpote *fidelis* custodia memoriæ rerum gestarum, uti Livius scribit.
Itaque à Mose primùm aliisque deinceps sanctis DEI Viris, *prophe-
tis*, postea *Evangelistis* ac *Apostolis* scriptis sunt comprehensa *credenda* &
facienda, licet variis rebus ac historiis interposita. Quæ scripta, quo-
modo à Fidelibus inde à Mose usque ad Apostolos ejusmodi sint ha-
bita, è quibus de *credendis* & *agendis* constare debeat, eleganti ac pro-
lixo instituto ostendit Theologus nunquam satis laudatus, Marinus
Chemnitius in *Examine Concilii Tridentini* part. I. ferè subinit: Cæterum
ca ipsa monumenta, quæ saluferam doctrinam dicta ratione com-
plectuntur, non humano sed divino hortatu instinctive esse consigna-
ta, Deumque, quæ ibi scripta sunt, inspirasse, Christiani sumus per-
suasissimi: nec dubitamus, hos ipsos libros, unde hodiernum sacram
Doctrinam repetimus, Divino Numini memorato modo rectè ad-
scribi, ac propterea omnes simul libris usurpato. Scripturam enim
vocat Paulus II. Tim. III, 16. & in numero plurali *Scripturas Sacras*,
Rom. I, 2. à DEO nempe, qui ipsa Sanctitas: à Sacro argumento,
utpote mysteriis ac sanctis præceptis: item à fine, qui sacer est, *Fides*
& *vita æterna* juxta illud: *Hæc scripta sunt, ut credatis, &c. & creden-
tes vitam habeatis*, Joh. XX, 31.

III. Enim-

Enimverò parum decorum foret Christianorum professioni, vana duntaxat persuasione niti, in tanto præsertim salutis suæ momento. Neque non rationes sententiæ fecus sentientibus sunt exponendæ, aut qui nulla profus sanctissimi illius Codicis imbuti cognitione, ad qualemcunque saltim ejus venerationem lectionemque adducendi. Fuere autem jam pridem Hæretici qui Divinam isthanc Scripturæ originem penitus ivere destructum. *Simon Magus Hæreseon* Princeps, ut ipsum vocat *Irenæus*, jam tum I. Seculo à N. C. *Mali* cujusdam *DEI*, ceu *Præsidis* Instrumenti veteris, *principatus alios Mosi, alios Davidi &c. inspirasse extantia scripta*, impie assererat, *omnemque qui veteri Testamento credit, mortem subire*, teste Scriptore Hæreseon antiquissimo, *Irenæo*: ac post ipsum *Epiphanio*, in operibus de Hæresibus, ubi de Simone Mago agunt. Conferatur *Mich. Siricii* Dissertatio de *Simone Mago* haud contemnenda.

SATURNILUS deinceps, ut eum vocant *Epiphanius*, & *Theodoreus*, vel ut *Irenæus*, *Tertullianus* & *Eusebius*: *Saturninus*, propago *Simonis*, sub finem ejusdem Sec. quosdam è veteribus Prophetis, quorum Scripta pars V. T. à Sathana esse, fingeat. *Epiphan. Theodoretus*.

EBIONEI ab Ebione dicti, circa eadem tempora rejiciebant quædam Canonica V. & N. T. tanquam non à DEO provenientia, & illa quæque quæ admittebant, ita ut quædam rejicerent, teste *Epiphanio*. In N. T. solum Evangelium *Matthæi*, uti *Cerinthus* eo usus est admittebant. *Irenæus*. E. recentioribus *Alphonsus de Castro*, conferatur, iterum Viri in hoc studiorum genere præsertim laudandi *Mich. Siricii* dissert. de *Ebione & Ebioneis*, Anno 1668. habita.

Seculo II. *Valentiniani* à *Valentino* Ægyptio dicti *Prophetas in V. T. explodebant*. *Augustinus* ad Quod vult DEUM.

Seculo III. *Manichæi* à *Manete* dicti inter alia docuere: *Vetus Test.* à *Diabolo* sive *Principe tenebrarum* esse compositum N. T. libros autem ab iis, qui cum *Judæorum* Lege Evangelium miscere cupiverunt, corruptos esse. Conferatur denuo *Siricii* de *Manichæismo* A. 1636. in lucem edita dissertatio.

Sunt verò *hodiernum Fanatici*, & *Athei*, qui vel omninò existentiam *DEI*, vel saltim originem S. Scripturæ Divinam negant, Principia

eipia unicè naturalia à DEO esse, persuasi, quo pertinent, *Naturali-
sta*, quos vocant, nominatim Baro Anglus *Herbertus de Cherbury*.

IV.

Itaque & Christianos de origine Divina Scripturæ persuasos, firmo fundamento niti oportet, & illis, qui à nobis dissentiunt, aut queis de Codice isto haudquicquam constar, lectio ejusdem subinde commendanda, divinæque originis Indicia colligenda sunt. Hinc duplex argumentorum genus oritur: eorum, quæ *opinionem* tantum, aut *Fidem*, ut vocant, *humanam*, faciunt: quæ *humana* dicitur, quia testimonio humano aut qualicunque alia ratione probabili nititur. Alterum genus eorum, quæ *fidem* generant *Divinam*, ita dictam ab ultima itidem assentiendi ratione, quæ est Divina Revelatio. Prius illud iterum dispescunt in *interna* & *externa*, seu ut alii loquuntur, in *insita* & *assumpta*, quamquam *insita* nonnulli ad ea referant, quæ *Fidem* generant *Divinam*, utpote quæ sint quoad rem ipsa *Scriptura tantquam principium indemonstrabile, & revelatio ipsa, in quam ultimo omnis veritatis Divina hinc terminetur.* Veluti lux *S. Scriptura in mysteriis, Harmonia, Sanctitate, complementis vaticiniorum* &c. quam in rem vid.

Phœn.
r. p. 35-
seqq.

Part. II.
cap. V.
Sect. 1.
integra.

B. *Dannhayverus* in *Hodosoph.* Quo ipso tamen ab aliis, qui *insita* seu *interna* fidem tantum humanam facere asserunt, nequaquam differunt, si rem spectes: Hi enim, qui non nisi humanam efficere fidem interna seu *insita* argumenta, dicunt, non aliter ista considerant, quam prout ultima eorum vis in convenientia cum recta ratione ponitur, at reliquæ, uti eorundem ratio ultima ac vis constituitur in ipsa revelatione, prout ea conjunctam habet vim ac virtutem Divinam. Ita memoratus antea *Dannh.* l. c. Prioris respectûs exemplum reperias apud *B. Musæum* in *Introduct. in Theolog.* Alii adhuc aliter procedunt, & triplex genus argumentorum faciunt, *Criteriorum in S. S. deprehenso- rum, Testimonii interni, & Testimonii externi*, hominum nempe de Scriptura testantium, præ qua tamen docendi methodo prior illa commodior videtur, tum quod *dixoropula* ad docendum regulariter accommodatior, tum quod hinc rationes fidem humanam facientes, ab eo, unde fides Divina provenit, manifestius distinguuntur.

V.

Jam quod argumenta *interna* seu *insita* Scripturæ, prout ea
conve-

convenientiam cum recta ratione habent, attinet, eorum quædam
à ratione & modo scribendi, sacris libris usurpato, alia è rebus ipsis pe-
tuntur. Primum genus in eo consistit, quod singulari plane ratio-
ne stilus ac modus scribendi se habeat in Scriptura: non quod à
communi loquendi aut scribendi consuetudine illa distet, neque quod
singularis plane sit elegantia sermonis, verborum ornatus, artificio-
sa connexio, & similia, quæ apud profanos subinde reperiri non est
dubium, à quibus autem Apostolus manifestò suam scribendi ratio-
nem separat, quando ait: *Sermo meus & prædicatio mea non in persua-
soriis humane sapientia verbis est*, I. Cor. II, 4. Quin porius in simpli-
citate quadam ac gravitate S. Scripturæ vis argumenti posita est. Nam
cum ea, quæ ab homine credenda asseruntur aut facienda, (nisi sit
subjectum Majestate instructum,) rationibus aut testimoniis sint fir-
manda ac illustranda, in Scriptura vero mysteria simpliciter asseren-
do & præcepta injungendo proponantur, addita asseveratione, Deum
hoc dicere, veluti passim apud Prophetas: *Dictum Domini, Jehovab
inquit* &c. credibile est, ejusmodi Scripturam non ab hominibus,
sed à DEO provenire, utpote cui soli absolute & fides habenda &
obedientia præstanda est ab omnibus hominibus. Cum verò nihilo-
minus fieri queat, ut homo nequam sua commenta DEI nomine
obtrudat ac Divino more quodammodo loquatur; patet utique,
non absolutæ necessitatis esse isthoc argumentum, sed aptum dun-
taxat ad opinionem generandam, eò profuturam, ut incredulùm
determinet atque legendam Scripturam inducat, si præsertim adda-
tur: ex ipsis Sacræ Scripturæ libris, qui sancta merè dogmata ac præ-
cepta continent, manifestum esse, haud à malitiosis hominibus, or-
bem decepturis eos esse scriptos, unde, si in aliis futilibus scriptis ejus-
modi fraus sit, de ea facile subolere è contentis authorumque ipso-
rum nequitia. Aliter vero judicandum est de simplicitate ista ac
gravitate prout in verbo conjunctam habet ipsam DEI virtutem, ali-
ter utique de testimonio DEI in S. Scriptura loquentis, prout illud
instrumentum quoddam est operationis Spiritus Sancti. Sic enim
omnino fidem Divinam facit hominemque penitus confirmat, Deum
esse, qui ita loquitur, isto modo per homines scribit, quique, se lo-
qui, de semetipso testatur. Quod si observatur; de consensu Theo-
logorum, utut diversimode hic loquentium constabit. Si quis ta-

A 5

men

men lites super isthoc argumento raras explorare sollicitius cupiat; adeat *Jo. Musci Explic. Fundamentalem controversiarum ipsi motarum, systematis Calov. Tom. VIII. & Muscanas vindicias deinceps secutas, in tr. de syncretismo & s. s. questionibus.*

VI.

Si res sensumque spectemus; diversa rursus emergunt argumenta: vel enim consideramus illas *in se*, & sic deprehendimus *mysteriorum*, rationem humanam quam longissime excedentium profunditatem, & *praeceptorum* admirabilem Sanctitatem. Sin eas *inter se comparamus*; una parte *admirandum Scriptura consensum*, altera *vaticiniorum complementa* animadvertimus. Quod *mysteriorum* concernit sublimitatem, v. g. *Doctrinas de Trinitate Personarum in unitate essentia*, de *Incarnatione*, de *Redemptione*, de *justificatione* per fidem in Christum, *visione DEI beatissima* &c. ea utique captum humanum longissime excedunt, ac *mysteria* sunt *temporibus aeterni tacita*, ut Paulus loquitur Rom. XVI. 25. *quæ caro & sanguis* haud revelat Matth. XVI. unde nec ab humanis animis conungi potuisse, credibile est. Urserunt veteres Ecclesiae Doctores hoc argumentum tantò severius, quanto certius constat, fuisse inter scriptores sacros viros simplices ac illiteratos rebusque adeo abstrusissimis congingendis haud idoneos. Quæ Sociniani mysteriis his obvertunt, suis quæque locis à Theologis passim excutiuntur. *Sanctitatem praeceptorum* quod attinet, sive officia erga DEUM sive nosmet ipsos, sive alios spectes; nulla unquam fuit Religio, quæ tam sancta tradat præcepta, quam libris istis continentur. Ostendit autem summam, adcurate tamen eximiam illam Sanctitatem *Hugo Grotius in elegantissimo libello de verit. Rel. Chr. II. 11. & seqq.*

VII.

Haud minorem probandi vim habet *Consensus Scripturae admirandus*, in iis præsertim, quæ supra rationem posita sunt, interque Scriptores diversissimorum temporum itemque locorum, quibus, nec convenerunt, nec convenire potuerunt. Huic argumento confine est alterum à *Vaticiniorum complemento* desumptum, quod arguit principium supra omnem humanam notitiam ac scientiam positum.

positum. Res enim merè contingentes, quæque ex libera DEI voluntate dependent, præscire certò ac prædicere, non esse ullius hominis, credibile est. Sunt autem ejuscemodi vaticinia Scripturæ quam plurima, veluti de Christo in carnem venturo, Loco Nativitatis, tempore, de vocatione Gentium ad Ecclesiam &c. Excoluit hoc argumentum ingenti studio *Petrus Daniel Huetius* in *Demonstratione Evangelica*.

VIII.

Quæ exterius Scripturæ accedunt, haud contemnenda itidem suppeditant argumenta, veluti *Antiquitas*, Doctrinæ præsertim in S. Scr. contentæ, de qua potissimum quæstio est, quæque omnes alias in mundo existentes Doctrinas antecedit. Sive enim ea spectes, quæ supernaturalia non sunt, jam tum in ipsa hominis creatione existere quodammodo cœperunt, sive mystéria, v. g. *Trinitatis*, *Incarnationis* &c. eadem ab initio statim homini fuisse revelata, probabile est, idque vel ante vel post lapsum. Cum enim DEUS hominem ad beatitudinem in ipso DEO ceu summo Bono ponendam, condiderit; hoc ipsum quoque summum Bonum cognoscendum præbuisse seque adeò ut verum ac Triunum DEUM revelasse verò valde simile est: & verò post lapsum etiam haud minus, quam antea media finem consequendi istum statim exposuisse non improbabile: Hinc Antiquitas Doctrinæ de *Incarnatione* Christi, *Justificatione* per fidem. Jam vero id, quod in unaquaque re prius est & antiquius, verum esse præsumitur tamdiu, donec falsum præextitisse, manifestò ostendatur. Ratio assumptionis est, quod veritas cum re, veritatem terminare apta, sit eadem: quæ si cognoscatur, cognitio vera dicitur: præsumitur itaque hæc cognitio prior, quia in rei natura fundatur. Quod si res excedit humanum intellectum; veritas cognitionis dependebit ex revelatione Supernaturali, DEUS autem per bonitatem suam nec potuit nec voluit aliter ea revelare hominibus, quam uti cum intellectu suo Divino conveniunt, adeoque vera sunt, atque ita & Mysteria, quia antiquissimæ Doctrinæ pars sunt, itidem vera esse creduntur.

IX.

Succedunt alia argumenta: *Admirandi Scriptura effectus*, veluti *admira-*

admirabilis Doctrinae ibi contentae per totum orbem *propagatio*, singularis praeterea & insperata multorum mortalium *conversio*, quae Divinam quandam vim, Deique operationem arguit. Exempla partim ex *Ethnicismo*, partim *Judaismo* tum antiqua tum recentiora collegit, addita docta epistola, *Georg. Calixtus in Dissert: de Auctoritate S. Scripturae* inde à §. 30. usque ad 42. Negari tamen nequit, etiam haereses nonnunquam latissime serpere brevi tempore, *Arianismus* certe post mortem Constantini M. totum ferè orbem occupavit, & per scripta Arianorum complures ad illorum haeresin sunt conversi: nam & Eloquentiae & externi objecti haud exigua vis est in animos hominum, nec non DEUS saepe justo judicio gravissimos errores ac haereses sinit grassari. Sequuntur deinceps alia è *Martyrijs, Miraculis* generare potest: etsi enim martyria, prout Theologi ista describunt, testimonium sint Evangelicae veritatis, neque dubitet Christianus, vera fide praeditus, à Spiritu S. per verbum operante provenire illam Martyrum constantiam; incredulus tamen saepe pertinaciam potius vocabit in errore, ac desperatam malitiam, quam martyrium. Nec aliter se res habet cum *miraculis*: quamquam enim negari nequeat, vera miracula unice à DEO proficisci, nec fieri possit, ut falsa Doctrina à DEO per miracula confirmetur; ea tamen à Dæmone effici possunt, quae miraculis sunt simillima, quae à veris illis discernere vel difficillimum vel impossibile est. Attamen inducere illa posse ac movere, non est dubium. vid. *H. Grotius* l. c. p. 212. Accedit *Ecclesiae testimonium*, hoc praecipue nervo nixum, quod tot mille mortales, in quibus ferè flos humani generis consistit, in tam constanti asserto vix errare queant. Cæterum quod Ecclesia dicitur errare non posse, id in universum pondus habere potest erga Christianum de Divinitate S. Scr. jam persuasum: cum verò privilegium istud non deficienti à vera fide non singulis individuis, in Ecclesia neque partibus, sed toti ac universali Ecclesiae competat, Testimonium autem Ecclesiae in universum de origine S. S. nequaquam *demonstrativè* ac indubiè, sed *presumptivè* duntaxat è *Concilijs & Scriptis Doctorum* haberi possit; facile patet, etiam apud Christianum hoc argumentum firmæ demonstrationis locum ista ratione nancisci non posse. Conferantur,

e. 17. & 18. quae B. *Hülsemannus* adcurate docet in *Breviario extenso*.

X. Pote-

X.

Poterant singula argumenta prolixius deduci, & alia quoque addi, sed isthæc opera pridem defuncti sunt, tum Scriptores de *Ver. Rel. Chr.* tum Theologi, vel in *Introductionibus* suis, vel peculiaribus de *Criticis* Scripturæ tractatibus, nominatim verò *Ægidius Hunnius* professò studio in *tr. de Majestate S. Scr.* quare summam isthæc repetiisse suffecerit. Vindicias singulorum acutè & prolixè instituras reperias apud *Joh. Museum* in *Introd.* Nos rem omnem breviter argumento constringimus: Qui libri non nisi ratione DEUM decenti sunt scripti, sanctissima insuper præcepta, myseria, supra omnem rationem posita, in se continent, admirando præterea secum invicem consensu, rerum prædictarum in sola DEI voluntate positarum, nec ullo causarum contextu nexuve patentium complementis, antiquitate porro, doctrinæ præsertim suæ, præ omnibus aliis sunt illustres: stupendam humanorum animorum in exquisitissimis cruciatibus constantiam ac fervorem in assertoribus suis efficiunt, & per admiranda ac supra facultatem naturalem constituta opera suorum auctorum innuere, Testimonium denique divinæ originis à Flore humani generis inde à tot annis nacti sunt: illi meritò à Divino Numine, suo modo, provenire censentur. Atqui hi Libri, quos Sacram Scripturam vocamus, ita comparati sunt. E. rectè dicimus: eos à DEO originem habere.

XI.

Opinionem saltim generare posse isthoc probationum genus, dubitari nequit. Neque non una ratio præ alia probabilior est ac evidentior, adeoque & opinio major minorve inde oritur. Si conjunctim omnia sumuntur argumenta; tantò speciosior ac evidentior videbitur probatio, quod media illationis se invicem illustrant. Quò major est rationum probabilitas, eò propius accedunt argumentis demonstrativis, & quò firmior inde redundat opinio, eo propior illa est scientiæ. Illud quoque in liquido positum est, ejusdem rei posse & opinionem, & scientiam esse, illam, prout probabilibus, hanc, ut demonstrativis illustratur argumentis. Et, si demonstrationis vox in amplitudine quadam sumatur, prout etiam includit eam, quæ ræ òn dicitur, quæ imperfectum quoddam demonstrationis genus est; facile etiam quivis haud dubie concesserit, instituta antea ratiocinia

B

demon-

demonstrationis nomen utique mereri, scientiam enim saltim imperfectam inde provenire; seu opinionem, jam ante positum est. Non autem omnibus satisfeceris, si ulterius non progrediaris. Doctissimus, dum vivebat, *Conringius*, qui naturam demonstrationum per omnem doctrinæ genus diligentissime investigabat, in *Epistola ad Frölingium*, qua de omnis generis demonstrationibus agit, *Scriptura Sacra auctoritatem firmis demonstrationibus persuaderi posse*, scribit, eodem scilicet instituto, quo *certam ac indubitatam cognitionem*, atque adeo & *demonstrationes rerum singularium & civilium* reperiri, ibidem asserit, in quo tamen Doctrinarum genere non negat, *hæud æquè tuto ac frequenter, uti in Mathematicis, licere demonstrationes instituere*. Non subistit hic memoratus supra *Huetius*, argumentum enim à *Complemento vaticiniorum*, in quod ipse professa operâ incubuit, ita vocat *apodicticum*, ut isthanc suam *demonstrationem non minus certam, quam demonstrationem quamvis Geometricam*, esse asserat: invehitur deinceps in Geometricas demonstrationes, easque graviter perceret. Idem tamen deinceps fatetur: *cognitionem rerum per sensus & rationem obscuram esse & fallacem, & ad veri notitiam male fidam & intutam*, in præfatione *Demonstrationis Evangelicæ*, ubi etiam subjungit: *nullas ad capeffendam fidem sufficere argumentationes; nisi accedat gratia Christi, cujus solius ope eam fidem consequimur; sine qua juxta Pauli decretum placere DEO non possumus*. Sed & *Conringius*, quamquam *Scripturæ auctoritatem firmis antea demonstrationibus persuaderi posse dixerat, perfectam tamen omnibus numeris fidem ac verè salutarem Divinæ gratiæ beneficium esse, non diffitetur*. Quamquam igitur deinceps scribat: *opinionem; si bona & recta, iis, quibus scientia instar fuerit plane persuasa, sufficere & satis esse consequenda salutem*, non tamen existimandum est, ipsummet sibi contradicere, & singularem *DEI gratiam*, quam ante requisiverat, hic excludere, sed supponit eam potius, *Demonstrationem verò illam, de qua dixerat, ad salutatem fidem absolute necessariam esse, negat*.

XII.

Recte utique & Sanctæ Doctrinæ prorsus convenienter utique profitetur, absque gratia & Beneficio *DEI* singulari firmiter assentiri verbo *DEI* neminem posse. Quando verò *Huetius* fatetur, ut an-

ut antea fuit observatum, cognitionem rerum per sensus & rationem ob-
suram ancipitem & fallacem esse; non tamen per hoc negat, tantam
argumento suo demonstrandi vim inesse; quanta ulli potest, tamque
solidam inde hauriri notitiam, quam homini sensuum & rationis be-
nificio datur. Omnis enim demonstratio ad sensus denique vel ra-
tionem recurrit, unde per *Huëtium* omnis demonstratio obscura, an-
teps & fallax erit, adeoque ista, qua authoritas Divinæ Scripturæ
è complemento vaticiniorum; aut similibus argumentis probatur, ne-
quaquam peculiari imperfectione aut obscuritate præ aliis laborabit:
& cum hanc ipsam è summè evidentibus institui dicat principiis, ean-
dem quoque pro summè evidenti ac certa non potest non ventila-
re, secundum eum nimirum certitudinis gradum, qui ab hominibus
sensuum ac rationis beneficio unquam obtineri potest, quem Author
tamen obscuritatem, periculum fallaciæ, ac incertitudinem haud ex-
cludere putat. Ex quo jam porro consequitur: non minus firmum
assensum præbere posse mentem sibi relictam propositionibus spiritua-
libus, quam quibusvis aliis è lumine naturæ cognitis. Positâ enim ac cer-
tò cognitâ, per *demonstrationem*, nimirum propriissimè sic dictam, au-
thoritate Scripturæ Divinæ, ponitur quoque ac certò cognoscitur veritas
rerum spiritualium ratione veritatis suæ firma; aded etiam fides ea-
rundem habetur absque speciali DEI gratia, vi nempe illius princi-
pii: Quicquid DEUS dicit, certissime verum est. Vel saltem non
minus firmus assensus in spiritualibus absque Spiritus S. gratia elici
poterit, quam in quibusvis aliis rebus ex adducta antea ratione, sive
fallacem deinceps, sive certam ac tutam eam vocet author fidem.
Jam verò Scripturæ Sacræ hoc manifestè refragatur, utpote quæ à
naturalibus distinguit eo nomine *spiritualia*, quod *animalis homo seu*
menti sue relictus, horum non capax sit, imò ne possit quidem ea ac-
cipere, sive iis assentiri, I. Cor. II, 14. Neque est, quod quis sensu
Huëtiano excipiat hic: Paulum loqui de assensu stabili, firmo ac omni-
bus numeris perfecto, talem enim perfectionem, ac firmitudinem,
qualem Author hic sibi imaginatur, in eo quoque assensu, qui in na-
turalibus est, haud reperiri, idem concedit: at S. Scriptura peculia-
rem quandam assentiendi spiritualibus impotentiam tribuit nobis, de-
que ea passim queritur. Ergo ne quidem tam evidens ac certa uti
in naturalibus, potest hinc demonstratio institui: aliàs enim par ratio
esset

esset assensus in utroque genere, naturalium ac spiritualium, utpote quem demonstratio determinat ac specificat. Neque certè damnata Pelagianorum hæresis, assensum, nescio quàm firmum ac stabilem, absque ullo respectu ad humanum illum, ejusdemque certitudinem, verbo DEI præberi absque Spiritus S. gratia, asseruit, sed talem profectò, qualem aliis in rebus naturalibus elici credebant, sensu præeunte ac ratione, qua in re si decepti sunt, quod veteres utique Doctores Ecclesiæ censuere; quid videbitur de *Huëtiana* sententia, quæ, licet assensum, vi demonstrationis suæ elicitum, neget esse salutarem, tam firmum tamen eundem esse debere simul præsumit, quam firmus ullus alius, è lumine naturæ profectus, esse potest?

XIII.

Sed ponamus, quam longissime abesse hypothesin *Huëtij* ab errore illo: num vero demonstratio ejus, quam ex complemento vaticiniorum instituit, ita comparata est, ut *non minus certa sit, quam demonstratio quævis Geometrica*? & si hoc obtinuit; an eadem illa demonstratio nihilominus *obscura, anceps, fallax, ad veri notitiam male fida & intuta, insinitis obseptâ Philosophorum tricis & quæstionibus*? Nimirum *scepticis* ita videtur, qui, cum principia omnis demonstrationis, *sensum ac rationem, fallacia* esse sibi persuadeant; nullum quoque demonstrationis genus esse, quod non obscurum, anceps ac fallax sit, pronunciant. Et ab hoc Philosophiæ genere tantò minus Christianum abhorreere debere, asserit Author, quantò magis ea commendat gratiæ divinæ necessitatem ad fidem capeßendam, quantòque facilius eam admittit, qui præjudiciis expurgatus & opinionibus liber sit. Sed revera viam munit, qua incauti expeditius se Catholicæ Religionis, quam vocant, mancipent, quo fine etiam ait in eadem præfatione: *ea que omnium majori consensu admittuntur, pro clarioribus ac certioribus esse habenda*. Nimirum, si sensus & ratio nostra fallere creduntur, tutius quis majori parti seu pluribus accedet, quam si rationes ipse expendat, quæ quamquam luculentè subinde adpareant, evidentiore tamen ac certiora erunt quæ pluribus ita videntur, quam quæ uni vel alteri, ex antea posito principio. Sed ex eodem illo, quod ait, *que majori consensu admittuntur, pro certioribus esse habenda*, concludo: *Pyrrhonica Sectæ non adharendum esse*.

esse, sed credendum potius atque existimandum: Benignissimum Numen nobis dedisse sensus: visum, auditum, olfactum, Gustum, tactum, & præter hæc intellectum, eo fine, ut his recte dispositis, de propriis objectis fidem habeamus: iis verò non credere, perinde esse ac non habere. Horum sensuum mentisque beneficio quædam evidenter ac certò nos percipere ac dignoscere, ita ut se res aliter, quam nos sentimus ac judicamus, habere nequeat. Hæc totus ferè orbis pro certis hæctenus habuit atque indisputabilibus, doctissimi pariter ac simplices quivis consentiunt, nisi quod acuti quidam hinc inde Philosophi præscæ sectæ placita revocaverunt, qui tamen ab aliis haud minoris iudicii viris sunt confutati.

XIV.

Jam verò. quod primò ponit *Huetius*, non minorem certitudinem inesse *Demonstrationi* suæ, quam *Geometrica cuivis*, de eo quis dubitare meritò poterat. Ipse author ex *Aristotele* istam demonstrationis assumit descriptionem, quod sit *Apodixis, qua ex veris & primis*, aut ex *talibus*, quæ ex veris & primis quibusdam cognita sunt, constat, alibi vocat immediatas propositiones & indemonstrabiles, non certè, quod Demonstratio necessariò sit *Syllogismus formalis*, duabus ejuscemodi propositionibus constans, ut recte notavit Doctissimus *Neldelius*, in *tr. de usu organi*, & ex ante posita descriptione patet: sed quod tota demonstratio in ejuscemodi primis & indemonstrabilibus denique subsistere debeat: Unde præclare *Hobbesius*: *Demonstrationem esse Syllogismum, vel Syllogismorum seriem, inde à nominum definitionibus usque ad conclusionem ultimam. Elem. Phil.* Huetiana autem demonstratio nequaquam ex ejuscemodi principiis indemonstrabilibus constat, aut ad ultimam quandam ejuscemodi conclusionem decurrit, in qua mens acquiescat: Conclusio Authoris inter alias hæc est: *Libri V. T. sunt divinitus inspirati*: cui hæc similis: *Libri N. T. sunt divinitus inspirati*. Principia seu axiomata, unde ejuscemodi conclusiones atcessit, sunt ista: *Omnis liber genuinus est, qui genuinus habitus est ab omnibus proxime & continuata serie sequentibus eum atatibus.* Alterum: *omnis historia est verax, qua res gestas ita narrat, uti narrantur in multis libris coætaneis, vel atati proximis, qua res gesta sunt.* Tertium: *omnis Prophetia est verax, qua predicat res, eventu deinde completas.* Quartum:

Part. I.
p. 46.

omnis Prophetica facultas à DEO est. Hæc principia vocat *moralia*, quæ non minus certa sint ac *Geometrica* quævis. Neque tamen horum ipsorum axiomatum evidentiam ultimò ex semetipsis ac interiori eorum natura æstimari cupit, quin potius ab exteriori quodam principio eorum certitudinem arcessit, majori nimirum consensu. Sic enim ait: *quæ majori omnium admittuntur consensu, clariora ac certiora esse, faciendum est.* Nempe ita statuendum erat, quia, licet axiomata illa, rationi vera videantur; ratio tamen ipsa fallit: ut assensus fundamentum certius in plurium consensu collocetur, ut præsumptio pro veritate axiomatum tanto major sit. Porro verò author ait: *Qui fidem principiis moralibus à me propositis detraberet, adhuc repertus est nemo.* Principiorum vero *Geometricorum* veritatem multos ait negasse, illa igitur his certiora esse. Nimirum omnem vim argumenti reducit in testimonium humanum. Quod hac ratione patet: *Quæ apud plures fidem habent, ea evidentia sunt atque certa.* Atqui axiomata supra posita apud plures fidem habent. Ergo ea sunt evidentia ac certa.

XV.

Quis vero non animadvertit, propositionem argumenti ita comparatam esse, ut multas instantias patiatur, adeoque ne quidem absolute vera sit? Rectus de DEO sensus, cultusque DEI ante Christum intra minimam orbis partem ferè conclusa fuit, Palæstinam. Arianorum hæresis totum ferè orbem sibi conciliavit, quarto sæculo ac deinceps. Sub finem mundi paucissimi veritatem tuebuntur, ut docet Christi vaticinium. Paucissimi sæpe præ vulgo optimè sapiunt: nec res ratione caret, minima enim pars mortalium ad rerum causas indagandas veritatemque adcuratius sectandam nascitur idonea. Cæterum negari nequit, hoc argumenti genus à *posteriori*, ut loquuntur, haud exiguam illustrandi vim habere, probandique quodammodo, si præsertim interiore ac priore ratione quid prius sit demonstratum. Vocat autem Author ipse hanc argumentandi rationem *externam & adscititium adnuculum*, nec immeritò: sed ad eò nec ex *primis indemonstrabilibus* argumentatur Author, quia consensus humanus vel plurium hominum habet rationem, se priorem, veritatis, qua nimirum moti mortales consentiunt. Consensus autem indicium duntaxat quoddam veritatis ex-

ris externum est: tanto minus hęc demonstratio est, nedum *Geometrica*,
cujus conclusiones, uti plerique adcuratiores statuunt *Aristotelici*, è causa
fluunt interna, quantitate nimirum. Videatur *Neldelius* c.l. Negat
id quidem Author, iisdem ferè rationibus adductus, quibus *Gassendus*
Exercit. paradox. Concedamus ei negativam, quam & ipsi *Aristo-*
telici non pauci tenent, attamen maxime evidentes sunt illæ, aded ^{lib. II.}
ut præsentem *Huetianam* evidentiã longè superent. Ar nec hoc ^{P. 207.}
largitur Author, ex adducta supra ratione, quod multis disputatio-
nibus illæ sunt obnoxia. Atqui verò Disputationes aut diversa
circa rem sententiæ nequaquam certa obscuritatis sunt indicia, magna
enim vis præjudiciorum est & affectuum in animos, aded, ut sæpissimè
circa sole clariora caligent. Etsi autem non omnes, demonstrationes
Mathematicæ pari radiant luce, sunt tamen complures aded evidentes,
ut non possit non iis assentiri, qui sensu & ratione præditus est, v. g.
Vulgata ista *Euclidea* propositio: *Triangulum habet tres angulos aequales*
duobus rectis, aded evidenter ob oculos poni potest, ut non nisi
mente sensuque privatus de ea dubitare valeat, nimirum ratio pro-
positionis est, quia angulus externus, qui efficitur ex latere illius
anguli producti, æqualis est duobus angulis ejusdem trianguli sibi
oppositis. Tam certam verò ac evidentem Authoris demonstratio-
nem non esse, vel ex dictis jam constat, cum enim tam labile ac anceps
constituerit fundamentum, plurimum nempe consensum, non potest
non nativæ velut imbecillitatis in principis suis, particeps fieri,
quicquid illo nititur.

XVI.

Etsi igitur expeditum sit, complures axiomatibus supra positis
assentiri mortales; conclusio tamen certior ac evidentiore inde haud
emergit, quam ipsum medium erat, major nimirum ipse consensus,
uti ostensum. Sed nec ipsorum axiomatum natura per se ita com-
parata est, ut conclusiones tam certas generare aptæ sint, ut aliter
se res habere per ipsa principia ista non valeat: Quin potius verò
duntaxat similes sunt, fidemque merentur historicam, quæcunque
promanant inde conclusiones. Ita nec primum nec secundum
axioma, genuinum liber est qui talis &c. tam necessaria sunt quam hoc v. g.
Geometricum: si aequalibus addas aequalia, tota erunt aequalia, illud
Arith-

Arithmeticum: *Bis duo sunt quatuor*, hoc Metaphysicum: *Impossibile est idem simul esse & non esse*. Hæc enim oculari nituntur inspectione, sensuali adeo perceptione ac summa quadam rationis evidentia: illud verò & ipsum experientia quodammodo quidem comprobatum est, sæpe enim fit, ut coævi testes non fallant: fieri tamen facile potest, ut fallantur aliquando ipsi, fallantque alios, vel quod res, de quibus testantur, non satis habent perspectas, vel quod veritatem profiteri genuinasq; rei circumstantias designare non semper licet, vel denique lucri cujusdam honorisque studio. Quid, quod non rarè etiam à coævis Scriptoribus ea quoque annotantur, quæ vel levi duntaxat rumore invaluerunt. Nonnulli Scriptores ocularem prætendunt inspectionem, aut ad alia provocant experimenta, quibus tamen fides non habetur, nec immeritò. Non tamen, suam historię certitudinem constare negamus, quamquam summæ evidentię ac necessitati æquiparandam esse, prorsus inficiemur. Cæterum, quod continuatam seriem ætatum attinet, eam sæpissime fefellisse, infinitis ferè constat exemplis. *Simoni hæretico* continuata per multa secula traditio, statuam positam fuisse, asseruit, Romæ, quam tamen traditionem doctissimi quisvis Viri haud immeritò confutarunt. Historia de Joanna Papissa, postquam à *Mariano Scoto* tradita est, multis deinceps seculis invaluit, nunc tamen à cordatis quibusvis rejicitur: nisi quod *Rivetus & Bæclerus*, ille in *Critico Sacro*, hic in *Cesaribus*, non prorsus contemnendum pro ejus veritate attulerunt argumentum. Sic res se habet cum *Henrici VII.* morte & compluribus aliis. Sic & complura Scripta per multa secula pro genuinis à præstantissimis Ecclesiæ Doctoribus sunt habita, quæ nunc rejiciuntur ceu supposititia, veluti *Oracula Sibyllina*, *Trismegisti scripta* &c. de quibus passim *Critici*.

p. 117.

XVII.

Sed quid de postremo illo axiomate sentiendum, quò præcipuus concludendi nervus redit in argumento *Huetiano*, hoc nimirum: *Omnis prophetica facultas est à DEO?* Nemo facile Christianus id negaverit, neque non extra Christianismi limites à multis id conceditur, nec sine ratione. Soli enim DEO futura quæque præsentia sunt, sic *Esajas*: *Annunciate nobis futura deinceps, & Deos vos agnoscemus.* hinc rectè *Tertullianus*: *Idoneum testimonium Divinitatis veritas divinationis,*

tionis. Sed quod Auther ait: *qui fidem principis moralibus à me propositis detrahat, repertus est nemo, non concesserim.* Cicero de divinatione primo, postquam descripsisset divinationem predictionem ac praesensionem earum rerum, quae fortuita putantur, proponit illam sententiam sub persona Quinti: *Si Divinatio est, Dii sunt, & si Dii sunt, Divinatio.* Respondet verò: *Neutrum tam facile, quam tu arbitraris, conceditur, nam & naturâ significari futura sine DEO possunt, & ut sint Dii, potest fieri, ut nulla ab ijs divinatio generi humano sit tributa.* Per integrum deinceps librum 1. pro ejusmodi Divinationibus disputat: libro tamen secundo in adversam partem digreditur, itaque rectè quidem Huetius: *Academicorum more hæc proponere Ciceronem, quod ipse quoque sub finem libri 2. monet.* Sed cum adeò veritatem axiomatis Huetiani in dubio collocet, quid id notasse, juvat Authorem; Manifestè verò illustris Baronius judicium Ciceronianum libro primo de divinatione contentum approbat, addito, antiquioris se Doctoris suffragio: *Monachum enim quendam peste graviter decumbentem, ad quem Episcopus, solatii explicandi causa, accesserat, prædixisse refert, se & omnes, qui ab ipso illo Episcopo in festivitate Paschali baptizati essent, celeriter morituros esse, id quod etiam factum sit, eodem adhuc die.* Subjungit Baronius: *Gregorium in Dialogo multa ejusmodi exempla collegisse, addit deinde Ciceronis judicium Gregoriique hoc suffragium, fieri utique posse, ut morientes futura prædicent, sive per revelationem, sive quod è materia emergere jam egressura anima inchoantes prælibare quadam possint de his, quæ vinculis soluta carnis intelligunt.* Et verò, quando Prophetia dicitur prædicatio futurorum contingentium, obscurum etiam est, an non hoc illove causæ nexu pateant, nec facillè prædictiones è conjectura vel certa scientia emanantes distinxeris, veritas enim illarum non nisi ex eventu patefcit, eventus autem non est certum indicium notitiæ in eo qui prædixit, possunt enim ea, quæ eveniunt exquisitissime, tam per meram conjecturam prædicta esse, quam ex certa notitia, ut Cicero quoque ostendit l. c. Poterant autem plura è gentilibus colligi, si præsens institutum pateretur.

XVIII.

Sed ponamus quoque: Axiomata Authoris verissima esse non modo

Tom.
VII. Hist.
Eccl. ad
A. C.
590.

modo, sed & certa prorsus & evidentia non minus, quam mathematica, aut alia quævis, simili claritudine nixa, horum tamen adplicatio quoque minus expedita est. Ostensurus enim Author, Libros N. T. genuinos esse, vi nempe primi axiomatis: *liber genuinus est, qui genuinus habitus est ab omnibus proxime, & continuata serie sequentibus eum atibus*, nec merè genuina, & autoritate digna adfert testimonia, nec coæva. Primo remittit ad *Eusebium*, quarti Seculi Scriptorem, testaturi de scriptis primi seculi. *Clementem Romanum in Epistolis ad Corinthios manifesta testimonia è Mattheo adferre*, ait. Atqui unam duntaxat genuinam agnovere veteres pariter ac recentiores quivis, *Eusebius* unam duntaxat laudat, alteram veteribus usurpatam esse negat. *Abraham Scultetus* à veteribus unam esse reprobata[m] scribit. In ea verò, quam emunctioris nasi critici approbant, quamque *Junius* edidit, ac *Maderus* deinde commendavit, nihil tale comparat, uti *Huetius* putat. In Epistola quoque, *Barnabæ nomine* extante, aliquid ex *Mattheo* depromptum esse, ait, sed cum *Barnabæ* illam esse quæ circumfertur, asserere certò nequeat, quis novit, unde originem illa habeat, veteres inter Canonica illam haud retulerunt. Laudari præterea inquit, *Matthæum ab Ignatio, Polycarpo, & Papiæ Hierapolitano*. atqui nec *Ignatij* Epistolæ sunt indifferenter genuinæ, nec *Polycarpi* Epistola, quæ circumfertur spiritus ejuscemodi est, ut *sedulum ac præstantem Johannis discipulum*, ejus Authorem esse, probabile sit, notante rectè *Riveto* in *Crit. S.* de *Papiæ* verò *Hierapolitano* jam *Eusebius* notavit: *Eum esse virum, modico judicio præditum, & quamplurimis post se Ecclesiasticis Viris causam erroris dedisse: fabulosarum* præterea ipsum arguit *relationum*. Reliquos deinceps testes quod attinet, quò remotiores à Scriptorum Sacrorum ætate sunt, eò difficilius in præfenti causâ admittuntur. In universum verò Adversarius notabit: Testes hos ipsos Christianismo addictos fuisse, unde non minus dubia ipsi autoritas eorum, quam Religionis Christianæ videbitur. Quæ deinde exterorum adducit testimonia, ad quædam duntaxat, non omnia, in libris N. T. contenta spectant. Denique verò, quando ad ipsarum *Prophetiarum complementa* descendit, collationemque V. & N. T. instituit, in ejuscemodi se campum demittit, in quo jam pridem Judæi pariter ac Christiani decertaverè, illis vaticinia de Messia ad JESUM nostrum pertinere adhuc dum negantibus, his
verò

verò idem constantius asserentibus: quæ res una facit, ut non possit non *Huetius* nobis largiri, etiam hac parte certitudinem ac evidentiam argumento deesse. Atque ex his ita summam duntaxat & *avtoziasus* annotatis, de reliquis quodammodo judicari potest, ut ad eò vix credibile sit, *Huetij* demonstrationem, à vaticiniis desumptam, tam certam ac evidentem esse, quam geometricas aut evidentes quasvis: aut certiotem quoque illis, ut ipse supra voluit. Cæterum præstantissimo operi Viri summi atque doctissimi haud quicquam derogamus, quin potius admirabile Ingenium, ingens studium ac lectionem veneramus. opusque ipsum magnam Lectoribus utilitatem adferre posse, sumus persuasissimi. Quemadmodum nec ipsi argumento à vaticiniis petito, aliisque similibus criteriis suam probandam vim movendique animos denegamus, quin potius existimamus: eum, qui fundamentis ejusmodi, ad lectionem Scripturæ S. peculiaremque ejusdem æstimationem commoveri se haud patitur, imprudentem non modò, sed & temerarium, suoque modo pertinacem meritò reputari, quod in gravissima causa rationes tam egregias omninò negligit, cum aliis, nequaquam tantò pondere nixis adstipuletur. Quod si etiam quis *demonstrationis* vocem in hoc argumenti genere sano sensu adhibeat; nequaquam refragabimur: cum præsertim, quantò accuratius illud tractatur ac proponitur, tanto magis animos collustret atque percellat. Nec, si primum demonstrationum gradum istud haud contingat; propterea illarum numero censuque penitus erit excludendum.

XVIII.

Firmus tamen *demonstrationibus* auctoritatem Scripturæ persuaderi posse, supra quoque asseruit *Illustris Conringius*. Non contendemus cum exquisiti Judicii viro, sed, quem ipse magni semper æstimavit, Collegam, *B. Georgium Calixtum* placidè cum ipso commitemus. Hic enim in *dissertatione de Auctoritate S. Scr.* passim ab aliis Theologis, tum Argentinesibus, tum Tubingensibus, tum Jenensibus meritò commendata ita scribit: *Si fiat argumentum: Quicquid DEUS dicit & docet, verum est. Quicquid Scriptaris continetur, DEUS docet & dicit, verum est. E. Si hujusmodi argumento facto minor evinci posset evidentibus & è lumine natura ductis rationibus, vel irrefragabilibus testimoniis humanis, tum conclusio parem participaret certitudinem, Fides igitur*

igitur indubitata haberi posset absque peculiari intrinseca gratia & illuminatione Divina, quod dudum communi consensu in Pelagianis damnatum est.

§. 15.
A. 1633.
habita
§. 5.

In eundem ferè sensum scribit idem in *dissert. de Ver. Rel. Chr.* Annis triginta post illa, memoratus Dn. *Conringius* in allegata supra epistolas postquam succensuisset illis qui negant, certò sciri posse; Sacram. Scr. veram esse, subjungit: *Haud ignoro, quid prætendi soleat.* Sequuntur deinceps duæ prætensiones, quarum altera hæc: *quod gratia Divina beneficium circa fidem salutarem obtinendam locus præcludatur, atque Pelagij impiis sententijs accedi videatur; si demonstratione fides possit exprimi.* Ad hanc prætensionem respondet: eam nihili esse, addita ratione: quod *nihilominus Divina gratia beneficium opus sit ad salutarem fidem, plenam nempe certam ac stabilem.* Qui vero sic, annon demonstratio huc sufficit? Minime verò ex parte demonstrationis culpa est; sed præjudicia & malignos affectus prohibere ait, & impedire talem fidem; nec nisi levem admittens. Videri potest *Calixtus* quodammodo prævenisse, quando c. l. sic scribit: *Animus humanus sibi relictus per naturam suam evidenti demonstrationi non valet reluctari, sed cedere & locum dare compellitur.* Superat nimirum ipsa claritas præjudicia & affectus; eosque compescit, tenebrasque veluti dispellit: Enimverò, sicut id quidem dubio caret, quod ea, quæ in summo gradu evidentia sunt, præjudicia saltem plerumque subigant, ac, affectibus nequicquam obstantibus, ad assensum determinent, ita tamen fieri potest facile, ut quid evidens sit ac certum, morali quadam & ordinata evidentia, (quam *Conringius* hic intelligit) ut tamen intellectus non convincatur, ob præjudicia, quæ pertinacius animo inhærent. Vicissim autem impossibile non est, ut etiam ea, quæ moraliter evidentia sunt ac certa, locum inveniunt, frustra refragantibus præjudicijs & affectu, nam qui judicio pollet, beneficio evidenter demonstrationis ab illis se liberare potest ac vindicare. Posito itaque, autoritatem S. Scr. sciri posse, aut firmis demonstrationibus persuaderi; assensus quoque illius demonstrationis aliquando præberi poterit, & cum demonstratio per se & natura sua specificet assensum, firma quoque demonstratio aliquando *firmum* habebit assensum. Atque sic per *Conringianam* hypothesin ad *firmum plenumque* ad assensum aliquando non opus erit speciali DEI gratia, quod *Calixto* suffecerit. Quemadmodum autem *firmitudo ac evidentia* demonstrationum suos habet gradus, ita & assensus

& assensus: & cum Author non loquatür de demonstrationibus in summo gradu firmis, fidem quoque in summo gradu *firmam ac plenam* hic consequenter asserere non censendus est Author. At cum fidem illam vocat *levem*; quí sit, quod demonstrationem, unde talis fides dependet, *firmam* vocat? Nimirum, cum ex parte ipsius demonstrationis firmam vocare posset, ratione præjudiciorum *levem* vocat. Salva autem res esset, si Author *firma* illa demonstratione: (firmitudine nempe morali & ordinata,) nihil aliud intelligeret, quam quod alii per argumenta probabilia. At si hoc; non posset fidem *firmam stabilem, omnibus numeris perfectam aut salutarem* producere, etiam sublatis præjudiciis & affectibus, sed opinionem duntaxat. At talem generare potest per *Conringii* hypothésin, utpote quæ gratiam DEI specialem tantum ob affectus & præjudicia requirit. Possit itaque quis credere: Doctissimum virum longe majorem firmitudinem suæ demonstrationi tribuere, quam vulgo argumentis probabilibus tribuitur, vel saltem existimare, *salutarem fidem* illam demonstrationem posse producere, modò per præjudicia liceret & affectus. Atque aded intellectui per se etiam extra internam Spiritus S. operationem non deerit sufficiens lumen, ad salutarem firmumque assensum eliciendum, quem præjudicia duntaxat & affectus impediunt. Et cum firmitudo demonstrationis & rationum evidentia digna sint, quibus præjudicia cedant, sola tamen voluntas obstabit & Affectus, ne quis præjudiciis cedat, eique firmiter adhæreat, quod intellectus ceu evidens adprehendit. quæ sententia ex illis porro illustratur, quod *Conringius* ait, *in iis maxime quæ ad mores & sanctimoniam pertinent, difficillime quempiam veritati assentiri*, affectibus nimirum abreptum & vitio, quemadmodum *incontinentes*, quod Author ipse exemplum adducit. Sic igitur omnis defectus *fidei firmæ ac salutaris* redundabit in voluntatem & affectus. Atque ex horum aded parte requiretur tantum gratia specialis non verò ex parte intellectus.

XX.

Jam autem verus Ecclesia *Pelagianis* contradixit, non tantum, quod ex parte voluntatis ad *conversionem* gratiæ DEI speciali opus esse negabant, sed & quod ratione *intellectus* illuminationem specialem Spiritus S. ad assensum eliciendum firmam ac salutarem haud requirit, asserere

IV. part. affererent; uti accurate ostendit *Gerardus Joh. Vossius* in *Hist. Pelag.*
I. An- *Antiquitas docuit adversus Pelagianos: Intellectui fundamentaliter ac remotè*
tim. p. *tantum potentiam in ordine ad actum credendi, passivam inesse, quatenus*
413. *nempe natura hominis est capax virtutis, qua credere possit. Per hypo-*
thesin Conringianam autem intellectui potentia propinqua activa inest
verbo DEI assentiendi. Veteres docuere: Fidei actum sic esse ab
intellectu, ut non sit ex viribus naturalibus, sed ex lumine gratia per quod
intellectus ad credendum elevatur: ut Vossius docet l. c. Ex Conringij
vero sententia, fides salutaris ex parte intellectus non est ex lumine
gratia, utpote quod impedimenta tantum removet, præjudicia nempe
& affectus; at impedimenta tollere, non est vires ad assensum con-
ferre: imò ipsius subindè naturæ opus est, præjudicia compe-
scere & affectus in tantum amovere, ut assensum evidentia debitum non
impediant. Ecclesia hæctenus docuit: Intellectum opus habere illu-
minatione, per B. Conringium illuminatione non aded erit opus, quia
lumen per naturæ vires beneficio demonstrationis in intellectu jam
est, quod ut actu luceat, non nisi amotione præjudiciorum & affe-
ctuum opus est. Qui lucis impedimenta removet, non ipse illumi-
nat. Sol conclave illuminat, non is, qui januam aut fenestram ape-
rit. Quomodo igitur Spiritus S. illuminare dicetur intellectum, si
impedimenta duntaxat tollit, præjudicia & affectus.

XXI.

Atque aded nec cum Scriptura facile conciliabitur *Conringij*
sententia, utpote quæ nostram infirmitatem ita prædicat, ut homi-
nem menti suæ relictum vocet *tenebras, mentem obtenebratam*, Eph.
IV, 18. V, 8. non certe propterea tantum, quod natura non noxat arti-
culos fidei, & eorum rationem internam dignoscere nequeat, ut patet
ex opposito, *illuminatione* nimirum, utpote per quam non fit, ut fidelis
mysteriorum naturam introspicere ac judicare valeat, neque illi
dicuntur illuminati, qui mysteria in S. Scr. proposita quodammodo
norunt, alioquin infideles illuminati rectè dicerentur, quod Scripturæ
stilo repugnat, itaque per tenebras obscuratamque mentem ea
potius imbellicitas naturæ imprimis inuitur, per quam mysteriis
fidei firmiter ac salutariter assentiri non licet. Quod *Paulus* lucu-
lentiùs explicat, I. Cor. II. dicens: *Animalem hominem non capacem*
esse

esse eorum, quæ sunt Spiritûs, nec posse ea accipere aut iis assentiri, quia *spiritualiter* sive per Sp. S. gratiam dijudicantur. Hinc ex altera parte Scriptura eadem Gratiam DEI prædicat. *Illuminatos oculos mentis dare Patrem* scribit *Paulus* Eph. I. 8. *Cor à tenebris ad lucem convertere* Act. XXII, 18. Atque hinc illud quoque in dubium merito vocatur, quod *Conringius* ait: *ijs maxime qua ad mores spectant, difficulter assensum præberi*. Sublimioribus certè mysteriis difficilius assentimur, sed quia per *Conringianam* sententiam assensus difficultas redit in voluntatem & affectus, his præcipue assensum denegare homines, putat Author. Ubi tamen haud absurde distingui putarim inter ipsum assensum & *praxim* ab assensu quodammodo dependentem, potest certè fieri, ut quis firmiter adhæreat assensur, in hac illave doctrina morali elicitò, attamen ipse praxi longe alium se exhibeat, atque in Intellectu de re sentit. Incontinentes firmum assensum huic propositioni præbere possunt: *Continentia est virtus*; non obstante incontinentia in affectu & vitio posita. Tutius itaque fuerit, Scripturæ præterea & Antiquitati convenientius, si dicas: Scripturam à DEO esse, doceri posse probabilibus argumentis, quæ fidem aliquam humanam & assensum non tam perfectum, quam aliàs evidentes demonstrationes generare possunt, efficiunt: eò tamen profuturum, ut infideles honestius de Religione nostra judicent, inducanturque ad horum librorum, tam egregiis præ aliis criteriis eminentium lectionem. Fatemur autem, ad prorsus firmum & salutarem assensum utique opus esse Spiritûs Sancti gratia ac illuminatione de qua, secururà, si DEUS voler, meditatione. De cætero *Judicium* *vs. Mangel* *Conringij*, propterea, quod hic in Epistola, ad Amicum præfertim, liberius scripsisse nobis videtur, nequaquam in argumento sacro contemnimus, quin potius egregiam, adversus Pontificios imprimis, attulisse scriptis suis operam, sumus persvasissimi. In iis verò, quæ vel ad civilem prudentiam vel ad Historiam Patriæ, Germaniæ, aliasve elegantiores spectant literas, laudes *Conringianas* hic instituere, esset soli fœnerari lucem: neque præsentis loci foret ac instituti.

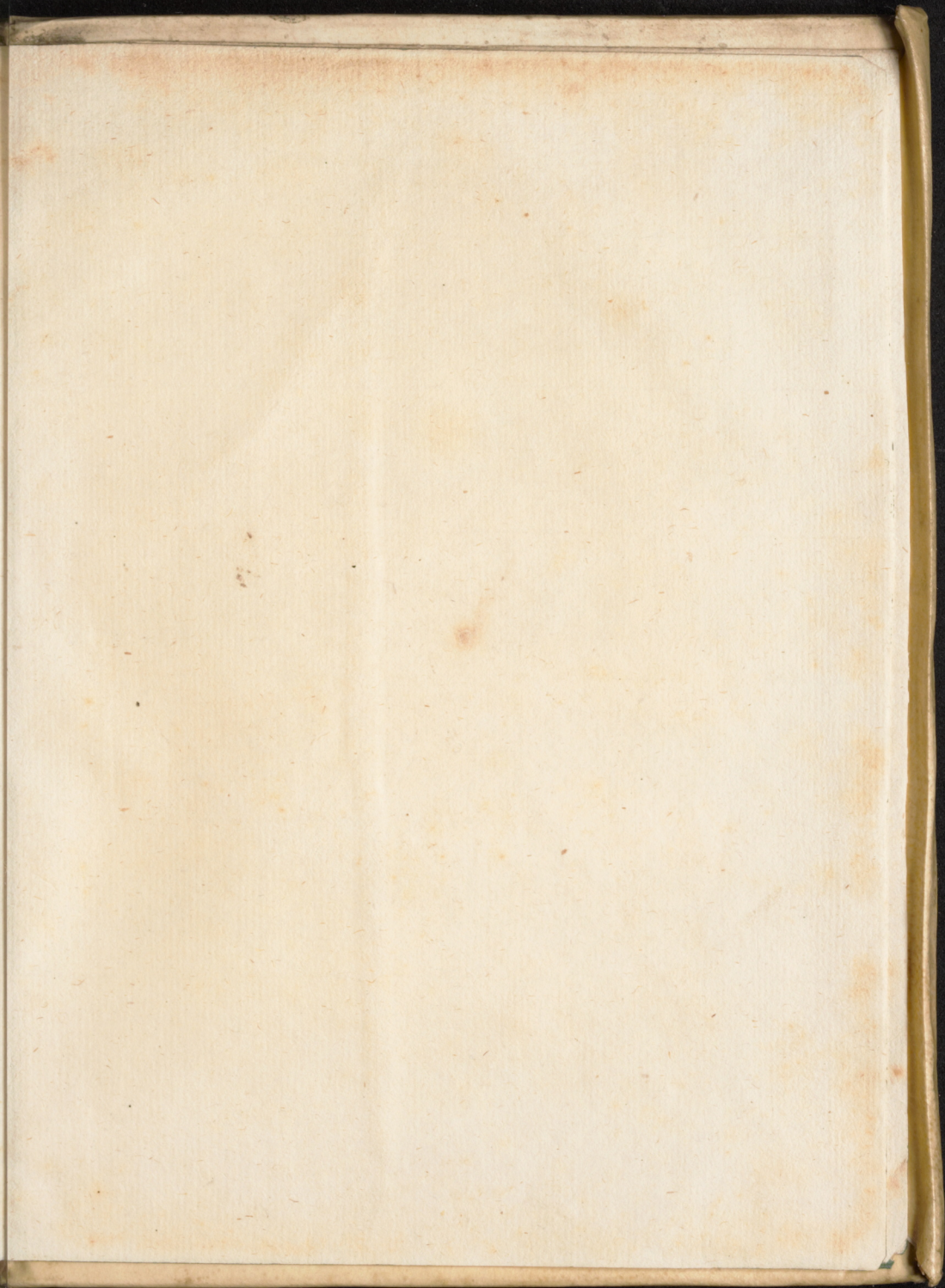
Corolla-

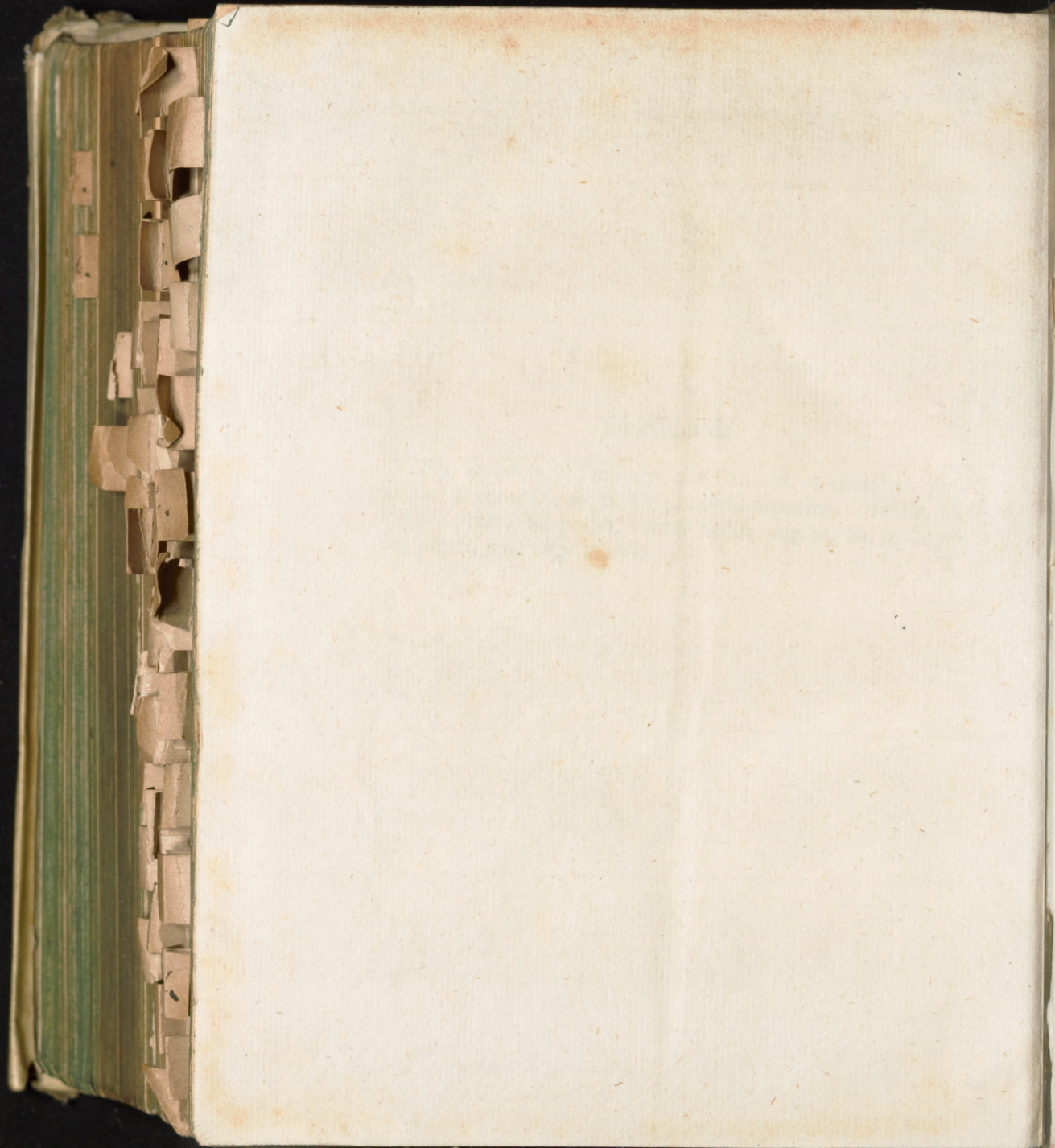

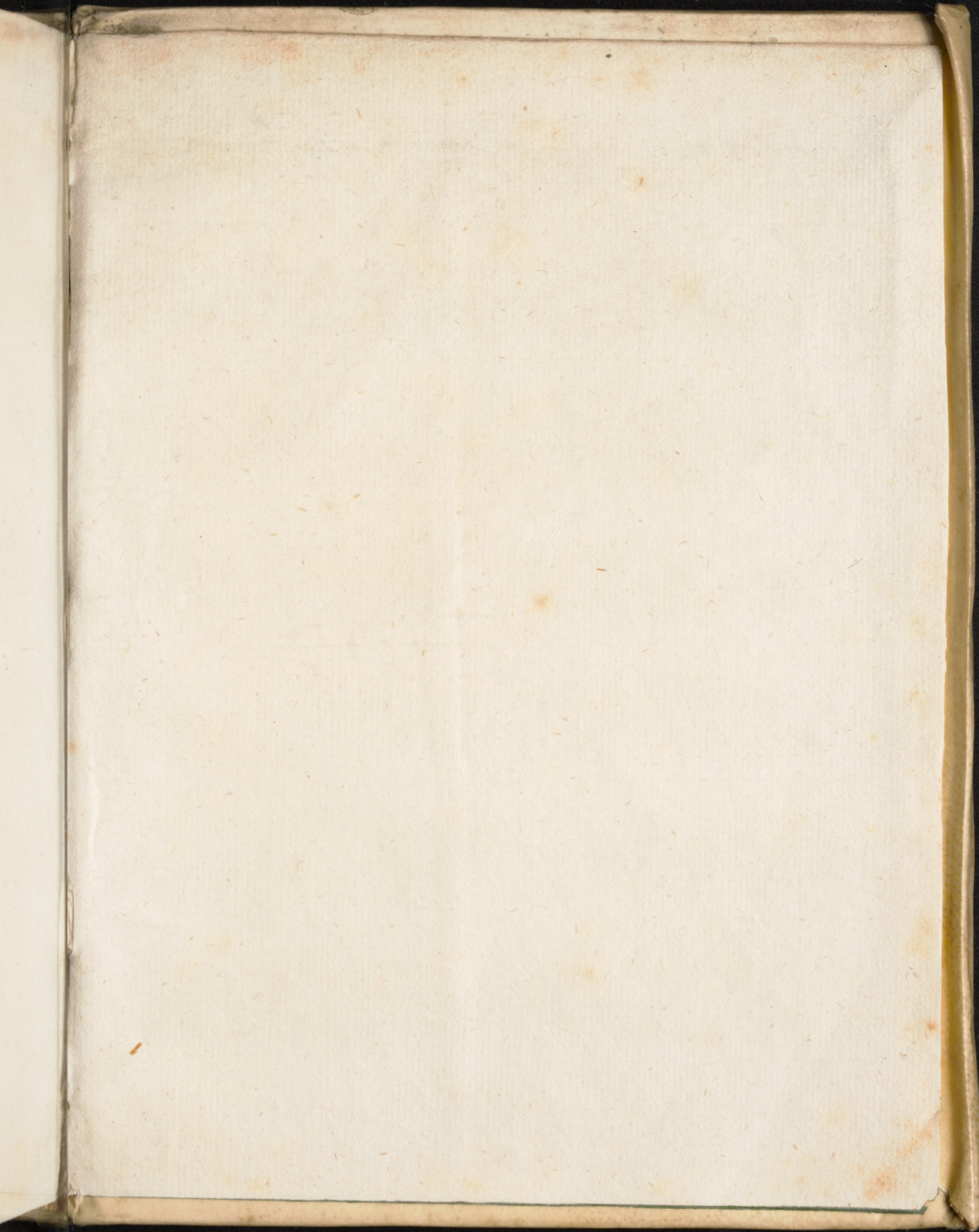
COROLLARIUM.

B. Dannhaverus, eo loco *Hodosophia* suæ, quo de divina S. Scripturæ origine agit, *Inspirationem* divinarum rerum, *ratione humana superiorum* ab *inspiratione* earum, quas *vel visu vel auditu acceperè* Scriptores Sacri, ita distinguit, ut, illas *de novo revelari*, his verò *consignandis* divinam *moderationem* accedere, scribat. Sed & B. Hulfemannus in *disp. de Vetere & Novo Testamento* notat: *Scriptores sacros in conscribendis ijs, quæ oculis usurparunt &c. novo afflatu opus non habuisse, nec nova propositione & representatione, sed confirmatione tantum & gubernatione.* Quod ibi per *moderationem*, hîc per *confirmationem & gubernationem* explicatur, id B. Musæus expressius describit per *Suggestionem conceptuum rerum scribendarum omnium eo ordine, quo literis consignanda sunt eundem in modum, quo Amanuensis dictantis voce suggeruntur: Quæ ipsa suggestio etiam moderatio quædam, confirmatio & gubernatio est* Scriptoris in scribendo: quamquam & is *moderari, confirmare & gubernare* scriptionem dicatur, qui, licet dictator non sit, tantam tamen curam adhibet, ne in scriptione subrepat error. *Qua in moderatione & assistentia DEI* si quis explicando subsistit; certitudini equidem Scripturæ nihil derogat: sed rem ipsam quod attinet, de ea uberius tractantes videri possunt *Theologi*, tum supra allegati tum alii in *L. de S. Scr.* ubi de *formalitate cause principalis S. S.* agunt; neque enim præsentis instituti est, hac de re prolixius agere, diversæ sententiæ seu *explicationes*, quales nobis videantur, operosius explicare: quamquam in ipso colloquio sententiæ nostræ rationes exponere, si quis id à nobis postulaverit, non refragabimur.

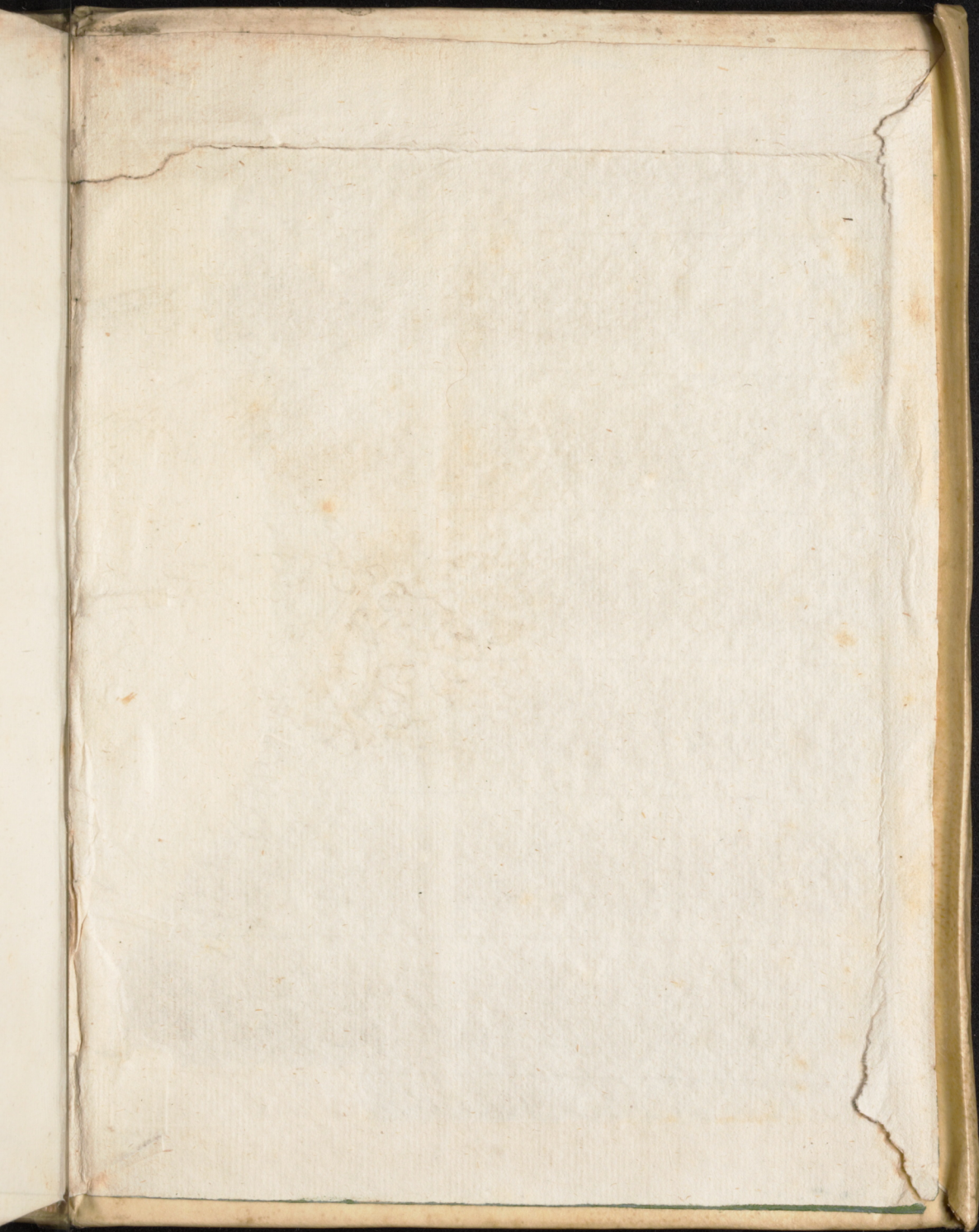
FINIS.

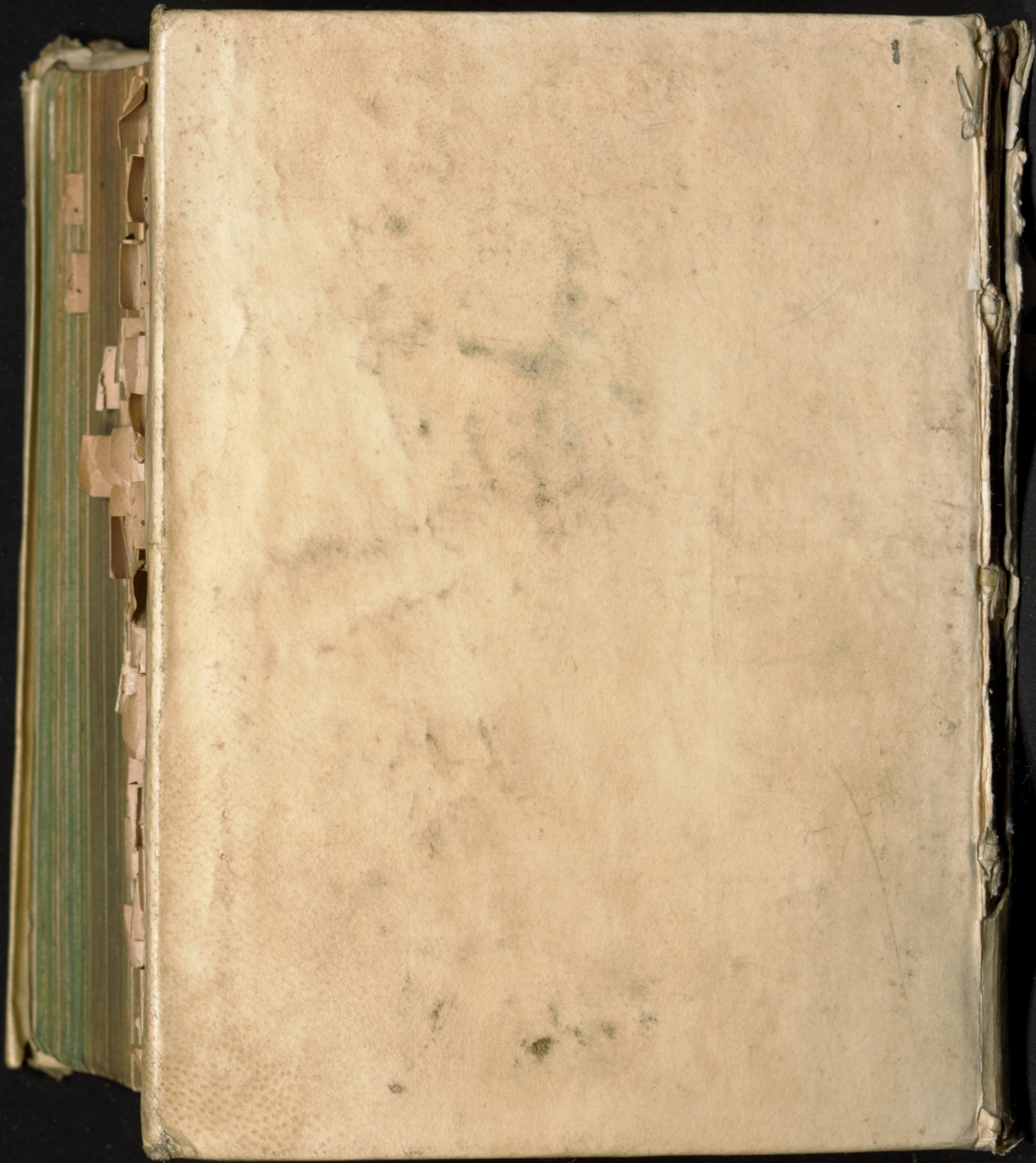

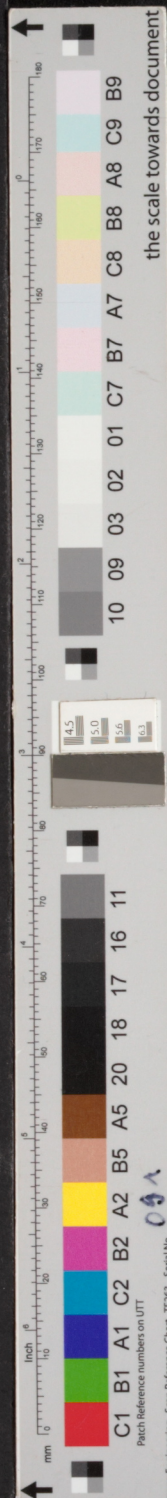

the scale towards document

JUSTIFICATIONE.

astico vel Pontifici competat jus remittentis *potestativum*? A. utrumque contra Pontific. *De Materia.* ionis *materia*, vel id quod nobis donatur in quo Justii denominamur, sit ipsa Justitia *burum* Dei *essentiale*? N. contra *Osiandrum*. Justificationis *materia*, adeoque justificet in *oluto* & *ratione sui ipsius*, ut ipse credendi *o* justitiæ; non quidem quodd talis sit in se, *al* talis censeatur per acceptilationem: An *stificationis instrumentalis*, cui tribuatur hic *tum organico, relativo & objectivo*, quatenus *prehendit & applicat* *subjecto*? N. prius: *cin. & Remonstrantes.*

justificet *tum dispositive & meritorie*; *tum ma-* *ive* ut justitia inchoata? N. contra *Pontific.* *ria* Justificationis sit *Obedientia novæ vitæ*, *stitia* per gratuitam acceptilationem à Deo *ontra Socin. Anabapt. Remonstr. Coincidit*: An *Deo consistimus*, in imitatione Christi *sita* *melian.*

Satisfactio & Obedientia, quâ Justitiæ *juri nostro loco* satisfecit, sit *causa materia-* *An verò Beneficium hoc, tum Remissionis* *lonationis vitæ æternæ*, nobis contingat ex *icordiâ & gratiâ*, *citra satisfactionem*? A. *ontra Socinian.*

isfactio Christi *pœnalis*, quâ, pro peccatis *no-* *tionem*, *comminationi illius* satisfecit, sit *Ju-* *materia*, sive perfecta nostra ad salutem *ju-* *isfactio ipsius obedientialis*, quâ, *tum in reli-* *alsione suâ*, *Legis mandata perfectissimè* *omni Legis rigori nostro loco* satisfecit, sit *quidem, sed naturâ* tamen, ab alterâ *distin-* *Justificationis nostræ*? *Aut*, an hæc *Obe-* *ant, activa* sit istius Beneficii *causa tantum*

H